

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 347.73

Гаєвський І.М.,

к.ю.н., начальник Юридичного управління
Державної служби фінансового моніторингу України

ІСТОРИКО-АНАЛІТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

В статті проведена авторська класифікація етапів розвитку національного законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, та надано детальну характеристику цих етапів з точки зору історично-аналітичного аспекту.

В статье проведена авторская классификация этапов развития национального законодательства в сфере предотвращения и противодействия легализации доходов, полученных преступным путем, или финансированию терроризма, и представлено детальную характеристику этих этапов с точки зрения исторически-аналитического аспекта.

The article provides the author's classification of stages of development of national anti-money laundering and counter-terrorist financing legislation, and presents a detailed description of these stages in terms of historical and analytical aspects.

Постановка проблеми. Законодавство у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму є відносно новим, у порівнянні з такими фундаментальними галузями права як конституційне, цивільне або фінансове.

В той же час, історія розвитку та еволюції цієї сфери законодавства є специфічною та «по своєму» унікальною, оскільки нормативно-правові акти з питань фінансового моніторингу містять елементи різних правових галузей. Самі ж акти у цій сфері беруть свій початок із грудня 2001 року, та забігаючи наперед, слід визнати, що їх поява обумовлена міжнародними зобов'язаннями України.

Ступінь наукової розробки теми. Аналізом законодавства у сфері фінансового моніторингу займалися такі фахівці як Буткевич С.А., Гуржій С.Г., Ковальчук А.Т., Користін О.Є., Фещенко О.Ю. Однак, враховуючи постійну зміну та його вдосконалення, в цій праці зроблена спроба систематизувати положення базових нормативно-правових актів, що регулюють відносини з питань запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, та

проведена авторська класифікація етапів розвитку національного законодавства у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Законодавство з питань фінансового моніторингу кожної держави світу, в якій таке законодавство впроваджене, побудовано на основі міжнародних стандартів.

Базовими міжнародними правовими актами у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму є:

- Стандарти Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму - Рекомендації FATF [1];

- Директива Європейського Парламенту та Ради від 26.10.2005 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання доходів та фінансування тероризму [2];

- Конвенції Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи у сфері фінансового моніторингу [3; 4; 5].

Та все ж таки основний дороговказ у цій сфері – це Стандарти FATF.

FATF, як міжурядовий орган, утворений у 1989-му році Міністрами країн-членів FATF. Відповідно до мандату, FATF розробляє стандарти та сприяє ефективній імплементації правових, регуляторних та оперативних заходів боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, та інших загроз цілісності фінансової системи.

У 1990-му році FATF були прийняті Сорок Рекомендацій – керівні міжнародні стандарти у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Згодом вони були переглянуті (у 1996, 2003 та 2012 роках).

Також у 2001-му році FATF прийняла Вісім Спеціальних Рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму, а у 2005-му році ці Рекомендації доповнені ще однією новою – Дев'ятою. На даний час, відповідно до змін запроваджених до Стандартів у лютому 2012-го року, Дев'ять Спеціальних Рекомендацій увійшли в Сорок.

Рекомендації FATF, незважаючи на таку назву, як «Рекомендації», фактично є обов'язковими до виконання всіма державами світу і на сьогоднішній день їх положень дотримуються близько 160 країн.

Розглядаючи історичний аспект урегульованості суспільних відносин у сфері фінансового моніторингу в Україні та зважаючи на еволюцію Стандартів FATF, умовно можна виділити чотири його періоди:

1. Зародження (грудень 2001 – червень 2003 року).
2. Становлення (липень 2003 – липень 2008 року).
3. Перша хвиля вдосконалення (серпень 2008 – січень 2012 року).
4. Друга хвиля вдосконалення (лютий 2012 – по теперішній час).

Розпочнемо аналіз з першого етапу, а саме – зародження, який датується 2001 – 2003 роками.

Оскільки стандарти FATF стали основою для вдосконалення законодавства багатьох країн, – вони були в свій час і є сьогодні базою для

оцінки національних систем протидії відмиванню коштів різних держав, яку здійснює FATF.

Саме з причин того, що законодавча база України свого часу майже не відповідала Рекомендаціям FATF, у вересні 2001-го року нашу країну було включено до переліку країн, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням коштів, так званого «чорного списку».

Перебування України у зазначеному списку завдало невиправної шкоди іміджу нашої держави та інтересам представників українського бізнесу, адже всі їх рахунки в іноземних фінансових установах були або закриті, або перенесені до категорії із підвищеним ризиком можливості відмивання коштів чи фінансування тероризму. Зовнішньоекономічна діяльність була заблокована, а про приток інвестицій годі й говорити.

З метою виходу із «чорного списку» в Україні було здійснено ряд заходів.

Першим кроком став Указ Президента України, прийнятий у грудні 2001-го року з метою запобігання, виявлення, викриття і припинення легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, одержаних злочинним шляхом, визначення механізму протидії цьому явищу, захисту інтересів держави та громадян [6].

Другим – утворено підрозділ фінансової розвідки – відповідний державний орган, який був і залишається ключовим елементом системи боротьби з відмиванням доходів протиправного походження та фінансуванням тероризму. Спочатку він функціонував як Державний департамент [7], потім як Державний комітет [8], а наразі як Державна служба фінансового моніторингу України [9].

Також у 2002-му році прийнято і профільний Закон у цій сфері – Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» [10]. Зазначений закон набрав чинності через шість місяців з дня його опублікування – у червні 2003-го року.

Законом вибудовано систему запобігання відмиванню коштів, яка складалась із двох рівнів – первинного та державного. До первинного рівня належали банки та інші фінансові установи та професійні учасники ринку цінних паперів, до державного – Національний банк, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг та Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

У 2003-му році на момент набрання чинності даним Законом він відповідав кращим європейським та світовим зразкам. З огляду на це, у лютому 2004-го року Україну було виключено із «чорного списку» FATF.

Другий етап – становлення, охоплює липень 2003 – липень 2008 року.

Як відомо, кримінальний світ у своєму розвитку не стоїть на місці. Він постійно знаходить нові методи обходити закон, нові схеми відмивання. У зв'язку із цим у червні 2003-го року FATF переглянула Сорок Рекомендації та прийняла їх нову редакцію. Також, у жовтні 2005-го року Європейським Парламентом та Радою прийнято Директиву про

запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму [2].

Положення цих документів також необхідно було впроваджувати у національне законодавство. Але, на жаль, після 2003-го і аж до травня 2010-го року до профільного Закону були внесені лише незначні зміни. Ці зміни, звичайно, не врахували всіх вимог Рекомендацій FATF, і полягали у наступному:

- Закон України від 24.12.2002 № 345-IV (вдосконалення порядку ідентифікації особи);

- Закон України від 06.02.2003 № 485-IV (встановлення політичної незалежності Держфінмоніторингу України та зміна суми обов'язкового фінансовому моніторингу).

Слід підкреслити, що вищевказані зміни внесені ще до моменту набрання чинності Законом.

- Закон України від 18.05.2004 № 1726-IV (встановлення спеціального статусу Держфінмоніторингу України);

- Закон України від 01.12.2005 № 3163-IV (запровадження принципово нового механізму зупинення операцій, пов'язаних з фінансуванням тероризму, та удосконалення здійснення міжнародного співробітництва).

З метою імплементації рекомендацій FATF у законодавство України, постійно, за прямої або опосередкованої участі підрозділу фінансової розвідки, здійснювалась робота щодо вдосконалення положень законодавства у сфері фінансового моніторингу.

Так, за 5 років (з червня 2003-го по квітень 2008-го року) до Верховної Ради України внесено 10 варіантів законопроектів [11] щодо внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», які з незалежних причин прийняті не були (таблиця).

Дата розробки проекту Закону	Реквізити та розробники законопроекту	Результати розгляду законопроекту Верховною Радою України
1	2	3
вересень 2003 року	Держфінмоніторингом України розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму». 24.09.2003 законопроект внесено Урядом до Парламенту (реєстр. №	27.05.2004 – проект скасовано (у зв'язку зі зміною складу Кабінету Міністрів України)

	4190)	
березень 2004 року	Народним депутатом Осикою С.Г. 15.03.2004 внесений до Парламенту проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму» (реєстр. № 4190-1)	01.07.2004 – проект не прийнято (скасовано) (у першому читанні «за» – 199 народних депутатів)
листопад 2004 року	Держфінмоніторингом України розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму». 09.11.2004 законопроект внесено Урядом до Парламенту (реєстр. № 6319)	08.02.2005 – проект скасовано (у зв'язку зі зміною складу Кабінету Міністрів України)
березень 2005 року	Держфінмоніторингом України розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму». 14.03.2005 законопроект внесено Урядом до Парламенту (реєстр. № 7180)	18.05.2005 – проект не прийнято (скасовано) (у першому читанні «за» – 145 народних депутатів) (голосування на повторне перше читання, «за» – 194 народних депутата)
вересень 2005 року	Держфінмоніторингом України розроблено проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» (щодо фінансового моніторингу)». 02.09.2005 законопроект внесено Урядом до Парламенту (реєстр. № 8066)	Проект скасовано у зв'язку із зміною Верховної Ради України (04.10.2005 – проект вручено для ознайомлення народним депутатам, на розгляд

		Парламенту не виносився)
березень 2006 року	Держфінмоніторингом України розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». 18.03.2006 законопроект внесено Урядом до Парламенту (реєстр. № 9252)	Проект скасовано у зв'язку із зміною Верховної Ради України (04.04.2006 – проект вручено для ознайомлення народним депутатам, на розгляд Парламенту не виносився)
липень 2006 року	Народними депутатами Келетником В.В. та Князевичем Р.П. 05.07.2006 внесений до Парламенту проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» (реєстр. № 1102)	14.09.2006 – проект відкликано розробниками (у зв'язку із розробкою Держфінмоніторингом України нового відповідного законопроекту)
грудень 2006 року	Держфінмоніторингом України розроблено проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». 28.12.2006 законопроект внесено Урядом до Парламенту (реєстр. № 2847)	25.06.2007 – Закон прийнятий («за» – 259 народних депутатів), але не набрав чинності (на час прийняття Закону робота Парламенту визнана не легітимною у зв'язку з Указом Президента про розпуск Верховної Ради України)
грудень 2007 року	Народним депутатом Омельченком О.Г. 24.12.2007 внесений до Парламенту проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання	02.07.2009 - проект відкликано (18.01.2008 – проект вручено для ознайомлення

	легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму» (реєстр. № 1268)	народним депутатам, на розгляд Парламенту не виносився)
квітень 2008 року	Урядом за участю Держфінмоніторингу України розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо перегляду санкцій та визначення повноважень з регулювання відносин у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом», який 21.04.2008 внесено до Парламенту (реєстр. № 2410)	24.12.2008 – проект не прийнято (скасовано) («за» – 51 народний депутат)

Таким чином, етап «становлення» в першу чергу стосується не законодавства безпосередньо, а більше самої системи запобігання та протидії легалізації доходів (організаційних та інституційних її основ).

Всі учасники цієї системи на вказаному етапі усвідомили необхідність та актуальність боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, почали належним чином виконувати власні обов'язки та з розумінням ставитись до своїх функцій у системі фінансового моніторингу.

Починаючи з серпня 2008-го року можна відмітити започаткування активного процесу вдосконалення національного законодавства у сфері фінансового моніторингу спрямованого на імплементацію Рекомендацій FATF 2003-го року. Так звана – перша хвиля вдосконалення (серпень 2008 – січень 2012 року).

До цього часу законодавство та система фінансового моніторингу України відповідали світовим стандартам у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансування тероризму майже п'ятирічної давнини (початок 2003-го року).

Тим часом у вересні 2008-го року в межах III раунду оцінки експертами Спеціального експертного комітету Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмивання коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) здійснено перевірку ефективності функціонування системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму в Україні.

За результатами оцінювання на засіданні MONEYVAL затверджено Звіт експертів, який був отриманий Україною у травні 2009-го. Прогнозованим було те, що основним зауваженням Звіту є відсутність

запровадження до законодавства України у повному обсязі положень Рекомендацій FATF.

У зв'язку з цим за поданням MONEYVAL на пленарному засіданні FATF у лютому 2010-го року Україна була включена до переліку 20 країн, що мають недоліки законодавства у сфері боротьби з відмивання коштів та фінансуванням тероризму [12].

В таких умовах існувала значна ймовірність прийняття FATF рішення щодо включення України до переліку країн, які мають стратегічні недоліки в системі боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму і становлять ризик для міжнародної фінансової системи (повернення до «чорного списку» FATF).

Наслідком включення України до «чорного списку» FATF було б:

- обмеження кореспондентських відносин з банками України;
- детальне вивчення всіх фінансових операцій з підприємствами та особами України (результатом є, в кращому випадку, затримка платежів, в гіршому – розголошення комерційної таємниці, втрата контрактів, арешт коштів);
- довготривала втрата репутації України;
- збільшення оцінки ризику України іноземними і міжнародними фінансовими установами (як наслідок – зниження рейтингів і подорожчання ставок за кредитами, відтік інвестицій).

Саме на цьому етапі було Держфінмоніторингом України було розроблено проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», яким у новій редакції викладався профільний Закон 2002-го року.

Хронологія проходження Закону України у Верховній Раді України така:

19 серпня 2008 року – законопроект зареєстровано у Верховній Раді України за № 3062.

25 вересня 2008 року – законопроект прийнято Верховною Радою України за основу у першому читанні, набравши 345 голосів народних депутатів.

6 листопада 2009 року – законопроект прийнято Верховною Радою України у другому читанні та в цілому як Закон 393-ма голосами народних депутатів.

8 грудня 2009 року – Закон заветований Президентом України та повернутий до Верховної Ради України.

21 січня 2010 року – за наслідками розгляду вето Президента Закон направлений до Комітету Верховної Ради України з питань фінансів та банківської діяльності для його доопрацювання та підготовки до повторного другого читання.

31 березня 2010 року – доопрацьований проект Закону схвалено Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської

діяльності та рекомендовано Парламенту прийняти його у другому читанні та в цілому.

15 квітня 2010 року – законопроект направлено Верховною Радою України на додаткове доопрацювання до Комітету з питань фінансів і банківської діяльності та Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності з метою узгодження остаточної редакції законопроекту.

13 травня 2010 року – доопрацьований законопроект роздано народним депутатам України. В цілому до проекту Закону було подано 150 поправок народними депутатами України.

18 травня 2010 року – законопроект голосами 356-х народних депутатів прийнятий Верховною Радою України як Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 2258-VI [13].

22 травня 2010 року – Закон повернуто до Верховної Ради України з підписом від Президента України.

Отже, Законом впроваджено до законодавства України керівні міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Крім цього, Законом враховано новий національний та міжнародний досвід застосування законодавства у відповідній сфері, рекомендації Комітету Ради Європи MONEYVAL, а також сучасні наукові дослідження.

Серед ключових новел Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», окрім зміни його назви, слід відзначити такі:

1. Розширюється та конкретизується термінологія. Вдосконалюються визначення вже існуючих термінів та вводяться нові, такі як «фінансування тероризму», «публічні діячі», «узагальнені матеріали» та ін.

2. Запроваджується новий підхід щодо визначення суб'єктів первинного фінансового моніторингу України, зокрема в їх перелік включаються представники «нефінансових професій та занять», а саме нотаріуси, адвокати, суб'єкти підприємницької діяльності, що надають юридичні послуги, торговці нерухомістю, торговці дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, аудитори, аудиторські фірми, суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з бухгалтерського обліку, та ін.

3. У зв'язку з розширенням переліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу розширюється відповідно перелік суб'єктів державного фінансового моніторингу, які здійснюють функції регулювання і нагляду. Перелік державних регуляторів передбачається доповнити міністерствами економічного розвитку і торгівлі, юстиції, фінансів, інфраструктури та Держфінмоніторингом України.

Тобто, за Держфінмоніторинг України визначено державним регулятором щодо фінансових посередників, щодо яких не визначено

державного регулятора (на період до визначення таких державних регуляторів).

4. Конкретизуються обов'язки суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Встановлюється обов'язок для суб'єктів первинного фінансового моніторингу вживати посилені застережні заходи стосовно клієнтів, діяльність яких свідчить про підвищений ризик проведення ними операцій з легалізації (відмивання) доходів та фінансування тероризму. Зокрема, такі заходи мають вживатись у разі встановлення і здійснення ділових відносин із публічними діячами та іноземними фінансовими установами.

5. Визначено новий підхід щодо управління ризиками за результатами фінансових операцій, оцінювання цих ризиків та вжиття відповідних заходів.

6. Запроваджено механізм зупинення фінансових операцій, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів. Зокрема, запроваджується механізм зупинення фінансових операцій, пов'язаних не тільки з фінансуванням тероризму, але й з відмиванням коштів.

7. Закладена основна процедури здійснення розподілу конфіскованих активів, одержаних внаслідок легалізації (відмивання) доходів або фінансування тероризму, згідно з яким кошти, одержані Україною відповідно до угоди про розподіл конфіскованих активів зберігаються до державного бюджету.

8. Конкретизовані загальні засади міжнародного співробітництва та повноваження державних органів при здійсненні міжнародного співробітництва в контексті екстрадиції та здійсненні правових запитів.

Законом внесені зміни і до інших законодавчих актів, які впливають із нього та направлені на реалізацію його норм, а саме до: Кримінального кодексу України; Кодексу України про адміністративні правопорушення; Цивільного кодексу України; Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про благодійництво та благодійні організації», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про Державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» та ін.

Прийняття цього Закону розцінено FATF як значний прогрес України в контексті приведення у відповідність до міжнародних стандартів національного законодавства у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Наприкінці 2011-го року FATF прийняла рішення про виключення України з переліку країн, що мають недоліки законодавства у сфері боротьби з відмивання коштів та фінансуванням тероризму [14].

Четвертий етап – це друга хвиля вдосконалення. Етап сьогодення, який розпочався у лютому 2012-го року, коли на Пленарному засіданні FATF були оновлені її стандарти та прийняті нові Рекомендації [1].

В преамбулі до Рекомендацій, FATF закликає всі країни вжити ефективних заходів з метою приведення національних систем протидії

відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення відповідно до переглянутих Рекомендацій FATF.

Це, в свою чергу, зумовлює необхідність підготовки законопроекту щодо внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» та інших актів законодавства.

Висновки. Суспільні відносини у сфері фінансового моніторингу є досить специфічними. Цей висновок можна зробити, починаючи з того, що норми законодавства з питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму стосуються кожного громадянина та юридичної особи, і завершуючи тим, що вони є досить складними для розуміння, оскільки в своїй основі мають громіздкі правові конструкції.

Законодавство у цій сфері є напряму залежним від міжнародних стандартів. Зміна Стандартів завжди започатковує процес змін у національному законодавстві.

Наразі перед компетентними державними органами стоїть нове завдання – імплементація Рекомендацій FATF, прийнятих у лютому 2012-го року. І не можуть стояти осторонь від виконання цього завдання, а скоріш мають виступити як опора спеціалістам-практикам у його реалізації, провідні вітчизняні науковці та фахівці, які володіють фундаментальними теоретичними знаннями у сфері фінансового моніторингу.

Використані джерела:

1. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Стандартів: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf
2. Директива Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання доходів та фінансування тероризму, 26 жовтня 2005 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=179&art_id=950&lang=uk
3. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: постанова Верховної Ради Української РСР, 25 квітня 1991 р. № 1000-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 24. – Ст. 277.
4. Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму: Закон України, 12 вересня 2002 р. № 149-IV // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 186.
5. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Закон України, 17 листопада 2010 р. № 2698-VI // Голос України. – 2010. – № 234.
6. Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Указ Президента України, 10 грудня 2001 р. № 1199/2001 // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 235.
7. Про затвердження Положення про Державний департамент фінансового моніторингу: постанова Кабінету Міністрів України, 18 лютого 2002 р. № 194 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 360.

8. Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України: Указ Президента України, 24 грудня 2004 р. № 1527/2004 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 250.
9. Про Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Указ Президента України, 13 квітня 2011 р. № 466/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 87.
10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України, 28 листопада 2002 р. № 249-IV // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 231.
11. Сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>
12. Підвищення рівня виконання міжнародних стандартів по боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванню тероризму: Постійний процес вдосконалення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://10.200.205.205/articles.php?cat_id=318&art_id=2212&lang=uk
13. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, 18 травня 2010 р. № 2258-VI // Голос України. – 2010. – № 93.
14. Акімова І.М.: Рішення про виключення України з «чорного списку» FATF свідчить про зростання довіри до нашої держави. [Електронний ресурс] / І.М. Акімова. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/21763.html>

Рецензент: к.ю.н., доцент Піддубний О.Ю.